

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

นายสน วัฒนสิน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0149-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I20239464

A STUDY ON INSTRUCTIONAL MANAGEMENT PROBLEMS OF ART EDUCATION
BY USING THE LOCAL WISDOM AT LOWER SECONDARY SCHOOLS
UNDER THE DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION
IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

Mr. Sone Wattanasin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0149-7

สน วัฒนสิน : การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (A STUDY ON INSTRUCTIONAL MANAGEMENT PROBLEMS OF ART EDUCATION BY USING THE LOCAL WISDOM AT LOWER SECONDARY SCHOOLS UNDER THE DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES).

อ.ที่ปรึกษา : รศ. ปิยะชาติ แสงอรุณ. 249 หน้า.

ISBN 974-17-0149-7

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 16 คน ครูศิลปะศึกษาจำนวน 36 คน และปราชญ์ท้องถิ่นจำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ด้านเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารส่วนใหญ่มีปัญหาปานกลางในด้านนโยบาย การดำเนินงาน และผลการดำเนินงาน
2. ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาปานกลางในด้านการดำเนินการและการวัดและประเมินผล และมีปัญหาน้อยในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน
3. ปราชญ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรและวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน ขาดความชำนาญในวิธีการสอน ไม่มีเวลาว่างมาสอนในโรงเรียน นักเรียนไม่ซาบซึ้งในความงามและคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจเรียนเพราะถูกบังคับให้เรียนมากกว่าเลือกเสรี ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีโอกาสแนะนำเรื่องศิลปะพื้นบ้านให้กับครูศิลปะศึกษา ปราชญ์ท้องถิ่นไม่นำนักเรียนไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นพบว่าไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะปราชญ์ท้องถิ่นไม่ใช่ผู้ประเมินผลงานนักเรียนด้วยตนเอง

ภาควิชา ศิลปะศึกษา

สาขาวิชา ศิลปะศึกษา

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

##4383782127 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD : INSTRUCTIONAL MANAGEMENT / ART EDUCATION / LOCAL WISDOM / LOWER SECONDARY SCHOOLS / THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES.

SONE WATTANASIN : A STUDY ON INSTRUCTIONAL MANAGEMENT PROBLEMS OF ART EDUCATION BY USING THE LOCAL WISDOM AT THE LOWER SECONDARY SCHOOLS UNDER THE DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PIYACHART SANGARUN. 249 pp. ISBN 974-17-0149-7.

The purposes of this research were to study on instructional management problems of art education by using the local wisdom at lower secondary schools under the department of general education in three southern border provinces. The samples of this study were 16 administrators, 36 art teachers and 7 local scholars. The instruments used in this research were the questionnaire and the interview form. The collected data were analyzed by means of percentage of mean score, arithmetic mean, and standard deviation. Content analysis technique was used.

The result of the research were found that

1. Most of Administrators have moderate problems in policy, operating and result of operating.
2. Most of art teachers have moderate problems in instructional operating and the measurement and evaluation, and a few problems in teaching and learning objective.
3. Most of local scholars have participation problems in instructional management of art education by using the local wisdom were that : the local scholars lacked of participation on curriculum and instructional management and teaching method experiences, they had no chance to share the experiences with the art teachers and did not provide the opportunity for the students to learn in the local ares. They found that the students did not pay attention to the compel subject and did not appreciate in aesthetic and value of local art. And it would be failed if the local scholars had no chance to evaluate the students by themselves.

Department Art Education

Field of study Art Education

Academic year 2001

Student's signature.....

Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สามารสำเร็จลุล่วงด้วยดีได้ หากขาดบุคคลต่อไปนี้ในการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ให้กำลังใจ ดังต่อไปนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ อาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับคำปรึกษาช่วยเหลือ แนะนำ ตรวจสอบแก้ไขรายละเอียดต่างๆ ในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ องค์พระผู้เป็นเจ้า สำหรับแรงใจ แรงพลัง สติปัญญาที่มาจากพระองค์ใน การสถิตอยู่ด้วยเสมอในทุกชั่วโมงยามกับการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณคุณคุณนริศรา วัฒนกิจ สำหรับแรงสนับสนุน กำลังใจ ที่คอยให้ตลอดมา

ขอขอบคุณบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทุกคนที่มีส่วนในการทำวิทยานิพนธ์นี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อนึ่ง ความชื่นชมยินดีอันเกิดจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่บิดา มารดา น้องสาว ในการให้กำลังใจ และความช่วยเหลือให้ประสบความสำเร็จในวันนี้

สน วัฒนสิน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	2. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	9
	3. ขอบเขตของการวิจัย.....	9
	4. ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
	5. ข้อจำกัดของการวิจัย.....	9
	6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
	7. วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
	8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
	1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	14
	1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	14
	1.2 ขอบข่ายหรือสาขาของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	15
	1.3 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	17
	1.4 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	19
	1.5 ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	23
	2. แนวคิดและหลักการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน.....	24

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
2.1 แนวการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน.....	26
2.2 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน.....	28
2.3 แนวทางในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	30
2.4 บทบาทในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ.....	33
ส่วนต่างๆ	
2.5 ปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	43
3. การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น.....	50
3.1 ความหมายของศิลปศึกษา.....	50
3.2 หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521.....	50
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)	
3.3 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน.....	51
3.4 องค์ประกอบแนวทางการจัดการเรียนการสอน.....	52
3.5 ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา.....	67
4. สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	69
4.1 สภาพภูมิประเทศ.....	70
4.2 สภาพภูมิอากาศ.....	70
4.3 ทรัพยากรธรรมชาติ.....	70
4.4 ลักษณะเศรษฐกิจ.....	71
4.5 ลักษณะสังคม.....	71
4.6 สภาพและปัญหาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	72
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	76
5.1 ความหมายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	77
5.2 ลักษณะของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	77
5.3 ตัวอย่างศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	78
6. การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	80

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ) <ul style="list-style-type: none"> 6.1 แนวคิด ปรัชญา ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา..... 80 โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 6.2 การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น..... 84 ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 	
7.	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 85	
	7.1 งานวิจัยในประเทศ..... 85	
	7.2 งานวิจัยต่างประเทศ..... 93	
3	วิธีการดำเนินการวิจัย..... 100 <ul style="list-style-type: none"> 1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น..... 100 2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร..... 100 3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย..... 101 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 104 5. การวิเคราะห์ข้อมูล..... 105 6. การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 106 	
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 107 <ul style="list-style-type: none"> 1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหาร..... 109 <ul style="list-style-type: none"> 1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม..... 109 1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา..... 111 โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 1.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม..... 121 2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของครูศิลปศึกษา..... 122 <ul style="list-style-type: none"> 2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม..... 122 2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา..... 125 โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 	

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)
	2.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม..... 133
3.	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น..... 135
	3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์..... 135
	3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน..... 137
	โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
	3.2.1 การจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน..... 137
	3.2.2 การวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน..... 138
	3.2.3 การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน..... 140
	3.2.4 ผลเกี่ยวกับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น..... 143
	3.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์..... 147
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 149
	5.1 สรุปผลการวิจัย..... 150
	5.2 อภิปรายผลการวิจัย..... 162
	5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย..... 181
	รายการอ้างอิง..... 183
	ภาคผนวก..... 194
	ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ..... 195
	ภาคผนวก ข. รายชื่อปราชญ์ท้องถิ่นที่ให้สัมภาษณ์..... 197
	ภาคผนวก ค. รายชื่อโรงเรียนที่ทดลองใช้เครื่องมือ..... 205
	ภาคผนวก ง. รายชื่อโรงเรียนที่ทำการเก็บข้อมูล..... 207
	ภาคผนวก จ. หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย..... 210
	ภาคผนวก ฉ. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 214
	ภาคผนวก ช. ภาพประกอบ..... 238
	ประวัติผู้วิจัย..... 249

สารบัญญัตราง

ตารางที่	หน้า
ก. จำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย.....	101
1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้บริหาร).....	109
2. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับปัญหาของผู้บริหารใน.....	111
ด้านนโยบาย	
3. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับปัญหาของผู้บริหารใน.....	114
ด้านการดำเนินงาน (ทั้ง 5 ข้อ)	
4. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับปัญหาของผู้บริหารใน.....	118
ด้านผลการดำเนินงาน	
5. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้บริหาร.....	121
6. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ครูศิลปศึกษา).....	122
7. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับปัญหาของ.....	125
ครูศิลปศึกษาในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน	
8. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับปัญหาของ.....	127
ครูศิลปศึกษาในด้านการดำเนินการ	
9. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับปัญหาของ.....	132
ครูศิลปศึกษาในด้านการวัดและประเมินผล	
10. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของครูศิลปศึกษา.....	133
11. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (ปราชญ์ท้องถิ่น).....	135
12. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา.....	137
โดยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน	
13. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา.....	138
โดยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน	
14. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา.....	140
โดยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน	

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
15. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา.....	143
โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านผลเกี่ยวกับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
16. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในเรื่องปัญหาการมีส่วนร่วมในการ.....	147
จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. ระดับภูมิปัญญาไทย.....	19
2. ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	21